

LIČNI ZDRAVSTVENI PODACI I ZNAČAJ NJIHOVE UPRAVNE ZAŠTITE

PERSONAL HEALTH DATA AND THE SIGNIFICANCE OF ITS ADMINISTRATIVE PROTECTION

Emir Mehmedović¹, Amila Mehmedović²

¹ Univerzitet u Sarajevu, Fakultet za upravu – pridružena članica, emir.mehmedovic@fu.unsa.ba

² Sarajevo Medical School, Sarajevo School of Science and Technology, Sarajevo, Klinički centar Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, amila.mehmedovic@ssst.edu.ba

Primljen/ Received: 14. 9. 2023.
Prihvaćen / Accepted: 2. 10. 2023.

Sažetak

Pitanje zaštite ličnih podataka je jedno od nekoliko pitanja koje se u posljednjih nekoliko desljeća stavlja u fokus pažnje. To stoga jer zaštita ličnih podataka predstavlja jedan od oblika ostvarivanja prava na privatnost kao osnovnog ljudskog prava. Pod ličnim podatkom podrazumjevamo informaciju o karakterističnoj osobini određenog lica koja služi kao sredstvo njegove identifikacije. Zaštita ličnih podataka u Bosni i Hercegovini uređena je Zakonom o zaštiti ličnih podataka. Navedeni zakon uređuje principe obrade ličnih podataka, obaveze kontrolora i obrađivača podataka, prava subjekata podataka, kao i sankcije za kršenje zakona. Od 2016. godine zaštita ličnih podataka u Evropskoj uniji je regulisana Općom uredbom o zaštiti podataka 2016/679 (General Data Protection Regulation – GDPR), koja je u značajnoj mjeri unaprijedila sistem zaštite ličnih podataka. Posebno značajnu kategoriju ličnih podataka predstavljaju lični zdravstveni podaci koji obuhvataju identifikacione i identificirajuće podatke o zdravstvenom i medicinskom stanju određenog lica, njegovoj medicinskoj dijagnozi, prognozi i liječenju, te podatke o supstancama na osnovu kojih se može utvrditi identitet tog lica. Podaci koji govore o zdravlju pojedinca predstavljaju bitan i potencijalno vulnerabilan element njegovog života. Radi se o najintimnijim podacima o pojedincu čije ga eventualno nezakonito i neopravdano otkrivanje može izložiti posramljenosti, poruzi i stigmatizaciji, odnosno može mu nanijeti značajnu, prije svega nematerijalnu, štetu. Zloupotrebom informacija o pacijentu narušava se njegova privatnost, ali i ugrožava njegovo dostojanstvo. Stoga se lični zdravstveni podaci mogu obrađivati samo u svrhe povezane sa zdravljem, odnosno radi ostvarivanja tih svrha u korist pojedinca i društva u cjelini. Zakoni koji uređuju prava pacijenata u Federaciji Bosne i Hercegovine (Zakon o zdravstvenoj zaštiti i Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata) garantuju pacijentima pravo na povjerljivost informacija i privatnost, pravo na tajnost podataka, te pravo na uvid u svoju medicinsku dokumentaciju. Odredbe razmatranih zakona u značajnoj mjeri zadovoljavaju standarde zaštite ličnih zdravstvenih podataka, međutim u cilju unaprijeđenja stanja u navedenoj oblasti javlja se potreba da se odredbe općeg zakona o zaštiti ličnih

podataka koji se supsidijarno primjenjuje u zaštiti ličnih zdravstvenih podataka uskladi sa odredbama Opće uredbe o zaštiti podataka.

Ključne riječi: lični podaci, lični zdravstveni podaci, Opća uredba o zaštiti podataka

Abstract

The issue of personal data protection has been one of the focal points of attention in recent decades. This is because the protection of personal data is a form of realizing the right to privacy as a fundamental human right. Personal data refers to information about a specific individual's characteristics that serves as a means of their identification. Personal data protection in Bosnia and Herzegovina is regulated by the Law on Personal Data Protection. This law governs the principles of personal data processing, the obligations of data controllers and processors, the rights of data subjects, as well as sanctions for violations of the law. Since 2016, the protection of personal data in the European Union has been regulated by the General Data Protection Regulation (GDPR), which has significantly improved the system for protecting personal data. A particularly significant category of personal data is personal health data, which includes identification and identifying information about an individual's health and medical condition, their medical diagnosis, prognosis, and treatment, as well as information about substances that can identify that individual. Data related to an individual's health is a crucial and potentially vulnerable aspect of their life. These are the most intimate data about an individual, the unauthorized and unjustified disclosure of which can subject them to shame, ridicule, and stigmatization, causing them significant, primarily non-material, harm. Misuse of patient information not only violates their privacy but also undermines their dignity. Therefore, personal health data can only be processed for health-related purposes, i.e., for the benefit of the individual and society as a whole. Laws regulating patients' rights in the Federation of Bosnia and Herzegovina (the Law on Healthcare and the Law on the Rights, Obligations, and Responsibilities of Patients) guarantee patients the right to confidentiality of information and privacy, the right to data secrecy, and the right to access their medical records. The provisions of these laws significantly meet the standards for the protection of personal health data. However, in order to improve the situation in this area, there is a need to harmonize the provisions of the general data protection law, which is subsidiarily applied in the protection of personal health data, with the provisions of the General Data Protection Regulation.

Keywords: personal data, personal health data, General Data Protection Regulation

1. UVOD

Pod ličnim podatkom podrazumjevamo informaciju o karakterističnoj osobini određenog lica koja služi kao sredstvo njegove identifikacije. Dakle, radi se o podatku o ličnosti koji se odnosi na njegovu posebnu karakteristiku koja ga čini jedinstvenim u odnosu na sva druga fizička lica. Pri tome je neophodno da se radi o konkretnom licu ili o licu koje može biti određeno na osnovu činjenica konkretnog slučaja¹. Zaštiti ličnih podataka u savremeno doba se pridaje veliki značaj s obzirom da ona predstavlja jedan od oblika ostvarivanja prava na privatnost kao osnovnog ljudskog prava. Opseg privatnosti koja se štiti je različit u zavisnosti od pojedinca, grupe ili društva, s tim da i unutar iste grupe ili društva taj opseg zavisi od različite dobi, tradicije ili kulture. Međutim, bez obzira na to što opseg privatnosti može varirati, želja za privatnošću je univerzalna. Po svojoj prirodi svako od nas želi zadržati barem dio svog života, posebno svojih misli, emocija, aktivnosti za sebe ili bliži krug lica².

Pravo na privatnost omogućava svakom pojedincu da samostalno, u skladu sa svojim vlastitim uvjerenjima, vjerovanjima i vrijednostima živi svoj život te da, zaštićen od utjecaja države ili javnosti, radi na samoostvarivanju i ispunjenju ličnih potencijala³. Kada se govori o pravu na privatnost mora se imati na umu da se radi o pravu koje, prije svega, uređuje odnos između pojedinca i javne vlasti⁴. Tek nakon Drugog svjetskog rata pravo na zaštitu ličnih podataka počinje se samostalno razmatrati nevezano za druga prava sa kojima je u vezi, a posebno prava na privatnost⁵. Svrha zaštite ličnih podataka je da se osigura ostvarenje i zaštita prava na privatnost, ali i ostalih ljudskih prava i osnovnih sloboda u prikupljanju, obradi i korištenju ličnih podataka⁶. U savremenom svijetu, a posebno u Evropskoj uniji, zaštiti ličnih podataka se pridaje sve više pažnje te se uvode novi, strožiji propisi koji imaju za cilj obuhvatiju i kvalitetniju zaštitu ličnih podataka.

¹ Andonović Stefan, Prlja Dragan, „Osnovi prava zaštite podataka o ličnosti“, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2020, str. 17.

² The legal protection of privacy: a comparative survey of ten countries by the International Commission of Jurists, International Social Science Journal, vol. XXIV, no. 3, str. 418.

³ Detaljnije: Donnelly Jack, “Human Rights”, u: John Z. Dryzek, Bonnie Honig, and Anne Philips (eds), Oxford Handbook of Political Theory, Oxford University Press, Oxford, 2006.

⁴ Sarač Kemo, „Pravo na privatnost: osvrt na praksu Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i Evropskog suda za ljudska prava“, JP Službeni list BiH, Sarajevo, 2012, str. 19.

⁵ Bukovac Puvača Maja, Demark Armando, „Pravo na zaštitu osobnih podataka kao temeljno pravo i odgovornost za štetu zbog njegove povrede“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 1, str. 291.

⁶ Bevanda Marko, Čolaković Maja, „Pravni okvir za zaštitu osobnih podataka (u vezi sa zdravljem) u pravu Evropske unije“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 37, br. 1, str. 127.

Posebno značajnu kategoriju ličnih podataka predstavljaju lični zdravstveni podaci koji obuhvataju identifikacione i identificirajuće podatke o zdravstvenom i medicinskom stanju određenog lica, njegovoj medicinskoj dijagnozi, prognozi i liječenju, te podatke o ljudskim supstancama na osnovu kojih se može utvrditi identitet tog lica. Oni predstavljaju posebnu kategoriju ličnih podataka koji zbog svoje osjetljivosti traže veći stepen zaštite. Stoga se oni mogu obrađivati samo u svrhe povezane sa zdravljem, odnosno radi ostvarivanja tih svrha u korist pojedinca i društva u cjelini. Oni su posebno osjetljive prirode te stoga zaslužuju posebnu zaštitu jer bi u okviru njihove obrade moglo doći do značajnih rizika za ostvarenje osnovnih prava i sloboda⁷.

U savremenim zdravstvenim sistemima uključen je veliki broj lica stoga je nužno unaprijediti mehanizme osiguranja prava na privatnost pacijenta⁸. To stoga jer se lični zdravstveni podaci mogu zloupotrijebiti na više načina i od strane više subjekata, prije svega ljekara i ostalog medicinskog osoblja, ali i članova porodice, prijatelja, istraživača, kolega, osiguravajućih kompanija i drugih lica.

2. OPĆENITO O LIČNIM PODACIMA

Kao što smo već rekli, pod ličnim podatkom podrazumjevamo informaciju o karakterističnoj osobini određenog lica koja služi kao sredstvo identifikacije te ličnosti. Lični podaci se mogu klasifikovati po više osnova, ali za ovaj rad je od posebnog značaja je podjela na opću kategoriju ličnih podataka i posebne kategorije ličnih podataka. Podjela ličnih podataka po ovom osnovu zasniva se na stepenu povjerljivosti i značaja koje lični podatak ima za fizičko lice.

Pod općom kategorijom ličnih podataka podrazumjevaju se oni podaci koji sadrže uobičajne, opće informacije o fizičkom licu, dok se pod posebnim kategorijama ličnih podataka podrazumjevaju svi lični podaci koji sadrže specifične informacije (npr. o rasnom porijeklu, državljanstvu, nacionalnom ili etničkom porijeklu, političkom mišljenju ili stranačkoj pripadnosti, članstvu u sindikatima, religijsko, filozofsko ili drugo uvjerenje, zdravstveno stanje, genetski kod, seksualni život i sl.)⁹. Dakle, posebnu kategoriju ličnih podataka predstavljaju oni podaci koji sadrže posebno značajnu informaciju o ličnom identitetu fizičkog lica¹⁰. Zbog toga se prema ovoj kategoriji ličnih podataka mora postupati pažljivije i odgovornije, što nužno traži viši nivo normativnog regulisanja, odnosno veći stepen pravne zaštite ovih podataka.

⁷ Tč. 51 Opće uredbe o zaštiti podataka 2016/679.

⁸ Sarač Kemo, *op. cit.*, str. 60.

⁹ Čl. 3. st. (1) al.. 3. Zakona o zaštiti ličnih podataka (BiH).

¹⁰ Andonović Stefan, Prlja Dragan, *op. cit.*, str. 20.

U pravilu, propisano je da se obrada posebne kategorije podataka može vršiti samo izuzetno, pod posebno propisanim uslovima. Prilikom obrade posebnih kategorija podataka neophodno je da obrađivač preduzme razumne i odgovarajuće mjere u cilju zaštite prava i interesa lica čiji se podaci obrađuju, kao poseban uslov obrade¹¹.

2.1. Zaštita ličnih podataka u evropskom kontekstu

Kao što smo već rekli, pravo pojedinaca na zaštitu ličnih podataka predstavlja jedno od osnovnih ljudskih prava. Začeci njegove savremene zaštite se vežu za zaštitu prava na privatnost koje je odredbama Opće deklaracije o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija iz 1948. godine definisano na način da niko „*ne smije biti podvrgnut samovoljnom miješanju u njegov privatni život*“ te da svako ima pravo na pravnu zaštitu protiv takvog miješanja u njegov privatni život¹². I Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950. godine reguliše pitanje ostvarivanja prava na poštovanje privatnog života propisujući da „*svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života*“¹³. Iako navedeni dokumenti eksplicitno ne garantuju pravo na zaštitu ličnih podataka, s obzirom na činjenicu da se bez prava na zaštitu privatnosti ne može zaštititi ni pravo na privatni život opći je stav da su navedeni pravni akti utrljali put institutu zaštite ličnih podataka¹⁴.

Sa tehnološkim i općedruštvenim razvojem u poslijeratnom periodu javila se potreba za daljnjim razvojem i normiranjem zaštite ličnih podataka te je sredinom sedamdesetih godina 20. stoljeća Vijeće Evrope usvojilo dvije rezolucije o zaštiti ličnih podataka¹⁵, da bi nakon toga 1981. godine usvojilo Konvenciju o zaštiti ličnih podataka s obzirom na automatsku obradu ličnih podataka¹⁶. Nakon toga, Vijeće Evrope donosi još četiri preporuke koje se bave zaštitom ličnih podataka¹⁷. Također, Evropski sud za ljudska prava je u svojoj praksi razmatrao na stotine

¹¹ *Ibid*, str. 25.

¹² Čl. 12. Opće deklaracije UN o ljudskim pravima iz 1948. godine.

¹³ Čl. 8. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava o osnovnih sloboda.

¹⁴ Bevanda Marko, Čolaković Maja, *op. cit.*, str. 132.

¹⁵ Rezolucija br. 22 o zaštiti privatnosti pojedinaca u vezi sa elektronskim bankama podataka u privatnom sektoru iz 1973. godine, te Rezolucija br. 29 o zaštiti privatnosti pojedinaca u vezi sa elektronskim bankama podataka u javnom sektoru iz 1974. godine.

¹⁶ Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (C 108).

¹⁷ Preporuka br. 20 o zaštiti ličnih podataka u svrhu direktnog marketinga iz 1985. godine, Preporuka br. 1 o zaštiti ličnih podataka koji se koriste u svrhu socijalne sigurnosti iz 1986, Preporuka br. 10 o komunikaciji sa trećim stranama o ličnim podacima koje vode javne službe iz 1991. godine, te Preporuka br. 18 o zaštiti ličnih podataka prikupljenih i procesuiranih u statističke svrhe iz 1997. godine.

predmeta koji su se bavili pitanjem zaštite ličnih te specifično ličnih zdravstvenih podataka. Stavovi Suda u tim predmetima u bitnoj mjeri su trasirali put razumjevanju zaštite ličnih podataka općenito, a i konkretno ličnih zdravstvenih podataka¹⁸. Pitanjem zaštite ličnih podataka od sredine sedamdesetih godina 20. stoljeća počinju se baviti i pojedine evropske države, uređujući navedeno pitanje svojim nacionalnim zakonodavstvima¹⁹. Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) je također prepoznala važnost zaštite ličnih podataka te je 1980. godine utvrdila Smjernice o zaštiti podataka. Ove Smjernice su donesene kako bi se odgovorilo na izazove proizašle iz povećane upotrebe ličnih podataka i rizika za globalnu privredu koji su proizlazili iz ograničenja protoka informacija preko granica. Ove smjernice su utjecali na zakonodavstvo i politiku zemalja članica OECD-a i šire. Smjernice OECD su se pokazale prilagodljive tehnološkim i društvenim promjenama te do njihovog revidiranja po prvi put dolazi sredinom 2013. godine²⁰.

I Evropska unija je uvidjela da je potrebno uspostaviti regulatorni okvir koji bi štitio građane od zadiranja javnih vlasti u njegovu privatnost. To je uređeno kako odredbama primarnih tako i odredbama sekundarnih izvora prava²¹. Tako je odredbama Povelje o osnovnim pravima²² propisano da svako lice ima pravo na zaštitu ličnih podataka koji se na njega odnose. Takvi podaci moraju se obrađivati pošteno, u utvrđene svrhe i na osnovu saglasnosti lica o kojem je riječ, ili na nekoj drugoj legitimnoj osnovi utvrđenoj zakonom²³. Treba podsjetiti da su osnovna ljudska prava u okviru Evropske unije definisana na samitu Evropskoga vijeća u Nici 2000. godine kada je donesena Povelja o osnovnim pravima. Međutim, sve do stupanja na snagu Lisabonskog ugovora njene odredbe nisu bile bio pravno obvezujuće. Tek od kraja 2009. godine, u skladu sa članom 6. stav 1. Ugovora o Evropskoj uniji koji propisuje da će Evropska unija priznavati prava, slobode

¹⁸ Sarač Kemo, *op. cit.*, str. 60-62.

¹⁹ Andonović Stefan, „Zaštita podataka u elektronskoj javnoj upravi u Republici Srbiji – pravni aspekti“, doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2019, str. 254-265.

²⁰ <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0188>.

²¹ Primarno pravo smatra se hijerarhijski najvišim izvorom prava u Evropskoj uniji te obuhvaća Osnivačke ugovore (Ugovor o Evropskoj uniji, Ugovor o funkcionisanju Evropske unije i Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju). U navedenim ugovorima utvrđuje se raspodjela nadležnosti između Evropske unije i država članica te se određuju nadležnosti institucija. Primarno pravo uključuje i izmjene ugovora o Evropskoj uniji, protokole priložene osnivačkim ugovorima i izmjenama tih ugovora, ugovore o pristupanju novih država Evropskoj uniji, Povelju o osnovnim pravima te opća pravna načela koje utvrđuje Sud Evropske unije. Detaljnije: <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=47575>.

²² Sl. list EU, 202/2016.

²³ Čl. 8. Povelje Evropske unije o osnovnim pravima.

i načela određena Poveljom o osnovnim pravima, ona dobija normativnu snagu i postaje dio primarnog zakonodavstva Evropske unije. O zaštiti ličnih podataka govori i Ugovor o funkcionisanju Evropske unije²⁴ koji također propisuje da svako ima pravo na zaštitu svojih ličnih podataka²⁵. Dakle, Lisabonski ugovor je predstavljao prekretnicu u razvoju zakonodavstva o zaštiti ličnih podataka, kako zbog davanja Povelji o osnovnim pravima snagu pravno obavezujućeg dokumenta primarnog prava tako i zbog osiguravanja prava na zaštitu ličnih podataka. Time je stvoren novi pravni osnov kojim je Evropskoj uniji data nadležnost donošenja propisa o pitanjima zaštite ličnih podataka, a što je konačno rezultiralo reformom propisa o zaštiti ličnih podataka koja je provedena 2016. godine²⁶.

Na nivou sekundarnog zakonodavstva Evropske unije zaštita ličnih podataka je, u početku, bila regulisana putem direktiva. Bitno je podsjetiti da se direktivama državama članicama nalaže ostvarivanja „*rezultata koji treba da se postignu*”, dok im se ostavlja sloboda u pogledu „*oblika i metoda*”, odnosno načina kako će taj rezultat ostvariti²⁷. Dakle, direktive imaju obavezujuću snagu za države članice u pogledu rezultata koji je potrebno postići, ali im istovremeno ostavljaju slobodu izbora načina postizanja tog rezultata. Da bi bila primjenjena, direktiva mora biti prenesena (transponirana) u nacionalno zakonodavstvo, a građani stječu prava i obaveze u skladu sa njom tek nakon njenog transponiranja. To su razlozi zbog čega direktive čine najznačajniji alat harmonizacije nacionalnog zakonodavstva država članica²⁸. Prva direktiva koja je regulisala zaštitu ličnih podataka u okviru Evropske unije bila je Direktiva o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom ličnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka 95/46/EZ iz 1995. godine. Cilj navedene direktive je bio zaštita prava fizičkih lica na privatnost u pogledu obrade ličnih podataka i stvaranje pravnog osnova za slobodan prenos tih podataka među državama članicama. Njome su utvrđena opća pravila o zakonitosti obrade ličnih podataka i određena prava lica čiji se podaci obrađuju²⁹.

²⁴ Sl. list EU, 202/2016.

²⁵ Čl. 16. st. (1) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije.

²⁶ Prethodno su se propisi o zaštiti podataka, prije svega Direktiva 95/46/EZ o zaštiti podataka, zasnivali na odredbama o unutrašnjem tržištu i na potrebi za usklađivanjem nacionalnih zakonodavstava kako se slobodno kretanje podataka ne bi ograničilo. – detaljnije: „Priručnik o europskom zakonodavstvu o zaštiti podataka, Izdanje iz 2018.“, Agencija Evropske unije za temeljna prava i Vijeće Europe, Luksembourg, 2020. godine, str. 30.

²⁷ „*Direktiva je obvezujuća, u pogledu rezultata koji je potrebno postići, za svaku državu članicu kojoj je upućena, a odabir oblika i metoda postizanja tog rezultata prepusten je nacionalnim tijelima.*“ – čl. 288. st. 3. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije.

²⁸ Sansović Koraljka, „Koncepti izravne primjene i izravnog učinka u pravu Evropske unije“, Hrvatska i komparativna javna uprava, vol. 20, br. 2, str. 373.

²⁹ Čolaković Maja, Bubalo Lana, „Pravo na zaborav kao instrument zaštite prava na privatnost“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli, br. 2/2017, str. 9.

Nakon više od dvadeset godina primjene Direktive 95/46/EZ, Evropska unija je 2016. godine je značajno unaprijedila oblast zaštite ličnih podataka donoseći Opću uredbu o zaštiti podataka 2016/679 (*General Data Protection Regulation – GDPR*). Naime, pravni okvir zaštite koji se zasnivao na Direktivi 95/46/EZ nije se pokazao dovoljno efikasnim u savremenom dobu, s obzirom na činjenicu da nije omogućio nadzor pojedinaca nad njihovim ličnim podacima, niti odgovarajući stepen zaštite tih podataka u savremenom dobu³⁰. Naime, procesi globalizacije i digitalizacije, koji su obilježili početak 21. stoljeća, su doveli do sve veće izloženosti ličnih podataka različitim subjektima, bilo javnopravne, bilo privatnopravne prirode, a što je nužno zahtjevalo prilagođavanje regulatornog okvira.

Razlozi za normiranje zaštite podataka uredbom, a ne direktivom su dvojaki. Oni se nalaze u tome što je došlo do značajnog razvoja u oblasti zaštite ličnih podataka, prije svega zbog povećanja značaja zaštite, ali i zbog osiguranja jednoobraznosti primjene istih³¹. Evropski zakonodavci su cijenili da se svrha zaštite ličnih podataka mnogo bolje može osigurati donošenjem uredbe, nego direktivom. Naime, za razliku od direktiva koje državama članicama ostavljaju slobodu izbora načina postizanja rezultata postavljenog odredbama direktive, uredbe imaju opću primjenu te su obavezujuće u cijelosti i neposredno se primjenjuje u svim državama članicama³². Općom uredbom se reguliše zaštita podataka i privatnost lica unutar Evropske unije, te uređuje transfer ličnih podataka u treće zemlje. Ona je dovela do mnogih unaprijeđenja, a prvenstveno je unaprijeđen nivo zaštite prava nosilaca podataka te su precizirane obaveze obrađivača ličnih podataka. Njome je normirano i „pravo na zaborav”, odnosno stvorena je pravna mogućnost da pojedinac zatraži od pravnih lica koja vode lične podatke brisanje njegovih ličnih podataka kada ne bude potrebno da se isti obrađuju, uz uslov da ne postoje zakoniti razlozi za njihovo zadržavanje. Mnoga pitanja regulisana Općom uredbom su i ranije bila uređena na nivou država članica, međutim, kroz Opću uredbu su objedinjena i pojačana te predstavljaju jedinstven okvir koji se jednoobrazno primjenjuje u cijeloj Evropskoj uniji. Treba

³⁰ Bukovac Puvača Maja, Demark Armando, *op. cit.*, str. 288.

³¹ *Zbog činjenice da direktive obvezuju države članice samo u pogledu rezultata koje treba postići i da one pritom slobodno biraju oblik i način njihove implementacije, na području Unije razvio se niz različitih sustava zaštite osobnih podataka. Te su različite razine zaštite prepoznate kao moguća prepreka slobodnom protoku osobnih podataka u Uniji i evropski zakonodavac je zaključio da okvir te zaštite mora biti čvršći i usklađeniji, odnosno da je Direktivu potrebno zamijeniti Uredbom. Uredba (EU) 2016/679 Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) u cijelosti je obvezujuća i izravno se primjenjuje od 25. svibnja 2018. u svim državama članicama Europske unije.* – Bukovac Puvača Maja, Demark Armando, *op. cit.*, str. 289.

³² „Uredba ima opću primjenu. Obvezujuća je u cijelosti i izravno se primjenjuje u svim državama članicama. tijelima.” – čl. 288. st. 2. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije.

istaći da su obje vrste normativnih akata (i direktive i uredbe) obavezujući pravni dokumenti, s tim da se putem uredbi osigurava veća koherentnost i jedinstvenost primjene propisa, dok se kod direktiva uzima u obzir različitost uslova u državama članicama, te im se stoga ostavlja prostor da postignu zadate ciljeve na način koji same odaberu. Drugi ključni razlog promjene oblika normiranja zaštite ličnih podataka u okviru evropskog pravnog sistema jeste promjena do koje je došlo usvajanjem Ugovora o funkcionisanju Evropske unije kojim je stvoren pravni osnov za jedinstveno, jednoobrazno i sveobuhvatno regulisanje ličnih podataka.

Pored osiguranja jedinstvene primjene putem izmjena okvira pravnog normiranja, te značajnih kvalitativnih unaprijeđenja Opća uredba je proširila i obim regulisanja, te se stoga umjesto šest instituta koji su prethodno bili regulisani Direktivom 95/46/EZ (identitet kontrolora; svrhe obrade; obaveza odgovora subjektu podataka; pravo pristupa, ispravaka i prigovora; primatelji; prijenos podataka) reguliše jedanaest instituta (identitet kontrolora i kvalifikovanog službenika za zaštitu ličnih podataka; svrha; period čuvanja podataka; pravo pristupa, ispravake, ograničenja i prigovora; pravo na podnošenje žalbe; primatelji; prenos; pravo povlačenja saglasnosti; legitiman interes kontrolora ili trećeg lica; informacije o profiliranju; ostale informacije koje garantuju zakonitost obrade)³³.

Ova značajna reforma u oblasti zaštite ličnih podataka obuvatala je ažuriranje i modernizaciju principa sadržanih u Direktivi 95/46/EZ pri čemu se fokusiralo na jačanje prava pojedinaca, jačanje unutrašnjeg tržišta Evropske unije, osiguranje visokog nivoa zaštite podataka u svim oblastima, uključujući saradnju policijskih i pravosudnih organa, osiguranje odgovarajuće primjene pravila i usklađivanje globalnih standarda zaštite podataka³⁴.

Opća uredba je postavila i određena načela obrade ličnih podataka koja moraju biti zadovoljena u postupcima obrade podataka³⁵. U odnosu na zaštitu ličnih podataka načela postavljena Općom uredbom predstavljaju osnove na kojima se zasniva zakonito rukovanje ličnim podacima³⁶. Načelo zakonitosti, poštenja i

³³ Čizmić Jozo, Boban Marija, „Učinak nove EU Uredbe 2016/679 (GDPR) na zaštitu osobnih podataka u Republici Hrvatskoj“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 39, br. 1, str. 381.

³⁴ Akimovski Malešić Iskra, „Reforma zakonodavstva o zaštiti ličnih podataka (stanje i perspektive u Evropi)“, Zbornik radova „Odnos prava u regionu i prava Evropske unije“, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, 2015, str. 402.

³⁵ Inače, načela određuju osnovna, najvažnija i relativno trajna opredjeljenja koja predstavljaju osnov i pravac djelovanja nekog pravnog sistema ili njegovog dijela. Detaljnije: Mehmedović Emir, Stojanović Selma, „Inspekcije i inspeksijski nadzor: Organizacija, nadležnost, postupak“, Fakultet za upravu Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2022, str. 190-192.

³⁶ Majstorović Marija, „Opšta uredba Evropskog parlamenta i Saveta Evropske unije o zaštiti podataka (GDPR) – pregled i novine“, Evropsko zakonodavstvo, br. 73-74/2020, str. 106.

transparentnosti obrade ličnih podataka zahtjeva da obrada podataka bude zakonita, poštena i transparentna. Sadržaj načela zakonitosti i transparentnosti je općepoznat i ne traži detaljnije obrazlaganje, dok načelo poštenja možemo posmatrati samo kao nadogradnju principa zakonitosti, koje predstavlja moralnu obavezu obrađivača podataka da postupi pošteno i sa pažnjom prema ličnim podacima³⁷. Načelo ograničavanja svrhe zahtjeva da lični podaci moraju biti prikupljeni u posebne, izričite i zakonite svrhe te se dalje ne smiju obrađivati na način koji nije u skladu s tim svrhama. Nadalje, načelo smanjenja količine podataka zahtjeva da podaci moraju biti primjereni, relevantni i ograničeni na ono što je nužno u odnosu na svrhu u koju se obrađuju. Načelo tačnosti traži njihovu tačnost i ažurnost. Načelo ograničenja čuvanja zahtjeva da lični podaci budu čuvani u obliku koji omogućuje identifikaciju ispitanika samo onoliko dugo koliko je potrebno u svrhe radi kojih se lični podaci obrađuju. Načelo cjelovitosti i povjerljivosti traži da se lični podaci obrađuju na način kojim se osigurava odgovarajuća sigurnost ličnih podataka, uključujući zaštitu od neovlaštene ili nezakonite obrade te od slučajnog gubitka, uništenja ili oštećenja primjenom odgovarajućih tehničkih ili organizacionih mjera³⁸.

2.2. Zaštita ličnih podataka u Bosni i Hercegovini

Ustavom Bosne i Hercegovine zagantovana je zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda predviđenih Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenim protokolima koji se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Šta više, navedeni akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima³⁹. Među ta prava spadaju i prava na privatni i porodični život, dom i prepisku. Od značajnijih međunarodnih ugovora koji regulišu pitanje zaštite ličnih podataka Bosna i Hercegovina je ratificirala i Konvenciju o zaštiti lica s obzirom na automatsku obradu ličnih podataka koja, kako smo to već naveli, garantuje pravo na privatnost, a što uključuje i zaštitu ličnih podataka.

Zakonski zaštita ličnih podataka u Bosni i Hercegovini uređena je Zakonom o zaštiti ličnih podataka⁴⁰. Navedeni zakon uređuje principe obrade ličnih podataka, obaveze kontrolora i obrađivača podataka, prava subjekata podataka, kao i sankcije za kršenje zakona. U trenutku donošenja ovaj zakon je bio usklađen sa odredbama tada važeće Direktive 95/46/EZ. Međutim, nakon stupanja na snagu Opće uredbe, Direktiva 95/46 EZ je prestala da se primjenjuje. Za razliku od država članica Evropske unije koje direktno primjenjuju odredbe Opće uredbe, Bosna

³⁷ *Ibid*, str. 107.

³⁸ Čl. 5. Opće uredbe o zaštiti podataka.

³⁹ Čl. II.2. Ustava Bosne i Hercegovine.

⁴⁰ Sl. glasnik BiH, br. 49/06, 76/11 i 89/11.

i Hercegovina istu ne može neposredno primjenjivati što nas dovodi u situaciju da odredbe našeg zakonodavstva više nisu usaglašene sa odredbama evropskog zakonodavstva. U tom kontekstu, treba podsjetiti da je prema odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica i Bosne i Hercegovine obaveza Bosne i Hercegovine da usklađuje odredbe svog zakonodavstva sa evropskim. Stoga je potrebno izvršiti usaglašavanje odredbi Zakona o zaštiti ličnih podataka sa važećim zakonodavstvom Evropske unije.

Zakonom o zaštiti ličnih podataka osnovana je Agencija za zaštitu ličnih podataka u Bosni i Hercegovini kao samostalna upravna organizacija osnovana radi osiguranja zaštite ličnih podataka⁴¹. Nadležnosti Agencije za zaštitu ličnih podataka su nadgledanje sprovođenja odredbi Zakona o zaštiti ličnih podataka (BiH) i drugih zakona o obradi ličnih podataka; postupanje po podnesenim prigovorima nosilaca podataka; podnošenje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine Godišnjeg izvještaja o zaštiti ličnih podataka; praćenje uslova za zaštitu ličnih podataka davanjem prijedloga za usvajanje ili izmjenu zakona koji se odnosi na obradu ličnih podataka, te davanje mišljenja sa prijedlozima tih zakona i staranje o ispitivanju kriterija zaštite podataka koji proističu iz međunarodnih sporazuma obavezujućih za Bosnu i Hercegovinu; vršenje nadzora nad iznošenjem ličnih podataka iz Bosne i Hercegovine; te vršenje drugih dužnosti propisanih zakonom⁴².

U pogledu zaštite ličnih podataka Agencija za zaštitu ličnih podataka ima ovlaštenje da kada uoči da je neka obrada ličnih podataka nezakonita zahtijeva od kontrolora da prekine takvu obradu, te može naložiti druge mjere. U tom slučaju kontrolor je dužan da bez odgađanja preduzme naložene mjere i o tome u roku od 15 dana pisanim putem informiše Agenciju za zaštitu ličnih podataka⁴³. U obavljanju svoje dužnosti Agencija za zaštitu ličnih podataka može zahtijevati od kontrolora ili obrađivača podataka da joj dostavi informacije o bilo kojem pitanju, a može izvršiti i uvid u bilo koji dokument i evidenciju u kojima mogu biti lični podaci⁴⁴. Prilikom vršenja svojih dužnosti državni službenici Agencije za zaštitu ličnih podataka imaju pravo ulaska u sve prostorije u kojima se vrši obrada podataka⁴⁵.

Kontrolu rada Agencije za zaštitu ličnih podataka vrši Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine kojoj i podnosi izvještaj o svome radu⁴⁶.

U svom Srednjoročnom planu za period 2023-2025. Agencija za zaštitu ličnih podataka planira osigurati efikasnu primjenu propisa o zaštiti ličnih podataka,

⁴¹ Čl. 35. Zakona o zaštiti ličnih podataka (BiH).

⁴² Čl. 40. Zakona o zaštiti ličnih podataka (BiH).

⁴³ Čl. 41. st. (1) Zakona o zaštiti ličnih podataka (BiH).

⁴⁴ Čl. 41. st. (2) Zakona o zaštiti ličnih podataka (BiH).

⁴⁵ Čl. 41. st. (3) Zakona o zaštiti ličnih podataka (BiH).

⁴⁶ Čl. 47. Zakona o zaštiti ličnih podataka (BiH).

usklađivati domaće propise sa međunarodnim propisima i podizati nivo svijesti građana u pogledu prava na zaštitu ličnih podataka. U pogledu usklađivanja domaćih propisa sa međunarodnim propisima Agencija za zaštitu ličnih podataka je identificirala da je „*neophodno ... u cilju usklađivanja zakonodavstva donijeti novi Zakon o zaštiti ličnih podataka u planiranom periodu*“⁴⁷. Prema stavu Agencija za zaštitu ličnih podataka u eventualno usvojenom novom Zakonu o zaštiti ličnih podataka nadležnosti Agencije za zaštitu ličnih podataka bi bile proširene te bi obuhvatale i promovisanje javne svijesti o rizicima, pravilima, zaštitnim mjerama i pravima u vezi sa obradom ličnih podataka; praćenje bitnih kretanja, u mjeri u kojoj ista utječu na zaštitu ličnih podataka a posebno razvoj informacionih i komunikacionih tehnologija i komercijalnih praksi; donošenje standardnih ugovornih klauzula; utvrđivanje i vođenje spiska obrada u vezi sa obavezom vršenja procjene utjecaja na zaštitu ličnih podataka; podsticanjena izradu kodeksa ponašanja i davanje mišljenja i odobravanje takvih kodeksa ponašanja koji pružaju dovoljne zaštitne mjere; podsticanje na uspostavljanje mehanizama certifikacije zaštite podataka, kao i pečata i oznaka za zaštitu podataka i odobravati kriterije certifikacije; periodično preispitivanje izdatih certifikata; sačinjavanje i objava kriterija za akreditaciju tijela za praćenje Kodeksa ponašanja i akreditaciju certifikacionog tijela; odobravanje ugovorne klauzule; odobravanje obavezujućih korporativnih pravila; vođenje interne evidencije o kršenjima zakona; te učestvovanje u sudskim postupcima⁴⁸.

3. LIČNI ZDRAVSTVENI PODACI

U savremenom društvu fokus aktivnosti javnih vlasti u oblasti zdravstva je na pružanju usluga, odnosno ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu. Te zdravstvene usluge moraju biti pravno regulisane, bez mogućnosti samovoljnog postupanja onih koji ih pružaju⁴⁹. Međutim, ne mogu se zanemariti niti ona prava koja su akcesorno vezana za pravo na zdravstvenu zaštitu među koje spada i pravo na zaštitu ličnih zdravstvenih podataka.

Podaci koji govore o zdravlju pojedinca predstavljaju bitan i vulnerabilan element njegovog života. Radi se o najintimnijim podacima o pojedincu čije eventualno nezakonito i neopravdano otkrivanje može ga izložiti posramljenosti, poruzi

⁴⁷ Srednjoročni plan rada Agencije za zaštitu ličnih podataka u Bosni i Hercegovini za period 2023-2025. godine, Sarajevo, septembar 2022. godine, str. 6. (http://www.azlp.ba/publikacije/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=149&pageIndex=1).

⁴⁸ *Ibid.*, str. 7.

⁴⁹ Brković Radivoje, Jovanović Zoran, Totić Mirza, „Pravo na privatnost i zaštitu ličnih podataka zaposlenog kao pacijenta u pravu Republike Srbije“, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, god. 13, br. 24, str. 206.

i stigmatizaciji, odnosno može mu nanijeti značajnu, prije svega nematerijalnu štetu. Oni se mogu povrijediti na različite načine⁵⁰. Zloupotrebom informacija o pacijentu narušava se njegova privatnost, ali i ugrožava njegovo dostojanstvo. Rizik od otkrivanja ličnih zdravstvenih podataka čini sve pojedince vulnerabilnom kategorijom lica⁵¹. Zbog te njihove prirode društveni interes je da se ti podaci posebno zaštite.

Pravo pacijenta na privatnost, a posebno zaštitu ličnih podataka predstavlja jedan od ključnih elemenata u odnosu između ljekara i pacijenta. Taj odnos se bazira na povjerenju između ljekara i pacijenta koji podrazumjeva sigurnost pacijenta da će ljekar čuvati sve podatke o njegovom zdravstvenom stanju što mu olakšava da ljekaru saopšti najpovjerljivije podatke i informacije iz svog privatnog života. S druge strane, zaštita ličnih zdravstvenih podataka predstavlja jednu od osnovnih profesionalnih obaveza svih zdravstvenih radnika⁵².

Posebno izazovno je pitanje regulisanja postupanja sa ličnim zdravstvenim podacima u elektronskom obliku. Značajan izazov predstavlja osiguranje integriteta ovih podataka, prije svega na način da se onemogućí pristup navedenim podacima od strane trećih lica. Naime, još uvijek pristup određenim ličnim zdravstvenim podacima mogu imati i oni zdravstveni radnici koji ne učestvuju u tretmanu pacijenta. Čak i za ona lica koja imaju pravo (i obavezu) pristupa navedenim podacima mora se propisati mogućnost praćenja vremena i pravnog osnova za pristup ličnim podacima pacijenata.

3.1. Šta su lični zdravstveni podaci?

Pod ličnim zdravstvenim podacima podrazumjevamo svaku informaciju koja se tiče zdravlja pojedinca, njegovog zdravstvenog stanja i medicinskog tretmana. To obuhvata vrlo osjetljive, pa samim time i povjerljive informacije, koje se nužno moraju sakupljati, čuvati i obrađivati u svrhu pružanja usluga zdravstvene zaštite. Lični zdravstveni podaci obuhvataju osnovne lične podatke o pacijentu (ime, prezime, adresu, jedinstveni matični broj i sl.) njegovoj medicinskoj historiji (podatke o ranijim bolestima i njihovom liječenju, operacijama, alergijama, nasljednim bolestima i sl.), dijagnostičke podatke (npr. RTG snimke, CT snimke, MRI snimke i sl.) te laboratorijske nalaze (nalaze krvi, urina, patološke nalaze i sl.),

⁵⁰ Čizmić Jozo, „Pravo na pristup podacima u medicinskoj dokumentaciji“, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 30, br. 1, str. 127-128.

⁵¹ Grozdanić Velinka, Škorić Marissabell, Rittossa Dalida, „Liječnička tajna u funkciji zaštite privatnosti osoba s duševnim smetnjama“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 64, br. 5-6, str. 835.

⁵² Đukanović Z. Andela, „Evropski standardi u oblasti biomedicine – pravo na integritet ličnosti“, doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2015, str. 238-239.

propisanu terapiju (lijekove i tretmane), komunikaciju između ljekara i pacijenta, kao i podatke o zdravstvenom osiguranju pacijenta.

Dakle, lični zdravstveni podaci bi bili svi oni lični podaci koji se tiču fizičkog ili mentalnog zdravlja pojedinca, uključujući i podatke iz sistema zdravstvene zaštite koji sadrže informacije o zdravstvenom stanju tog pojedinca.

Iako na sadašnjem stepenu razvoja međunarodnog režima vezanog za javno zdravlje odgovornost za stanje nacionalnog javnog zdravlja i dalje na državnim organima nesporno je da procesi globalizacije i digitalizacije zahtjevaju sve veću i izraženiju ulogu međudržavnih aktera⁵³. Takva situacija je i u odnosu na zaštitu ličnih zdravstvenih podataka.

3.2. Ljekarska tajna i lični zdravstveni podaci

Lični zdravstveni podaci se stoljećima smatraju osjetljivom vrstom informacije. Još je Hipokrat⁵⁴ čuvanje ljekarske tajne postavio jednim od načela ljekarske profesije. Hipokratova zakletva je prvi pisani dokument koji uspostavlja dužnost ljekara da čuva privatnost pacijenata, odnosno uspostavlja institut čuvanja ljekarske tajne. Etički zahtjevi sadržani u Hipokratovoj zakletvi rezultat su prije svega tada važećih vrijednosnih gledišta o medicini. U historijskom smislu ona predstavlja prvi zabilježeni kodeks ljekarske etike koji, istovremeno, po prvi puta uspostavlja ljekarski poziv kao profesiju sa određenim etičkim obavezama ljekara prema licu kojem pomaže, tj. pacijentu⁵⁵. U njoj se navodi da „*Ono što budem saznao ili vidio tokom liječenja ili čak izvan liječenja u vezi sa životom ljudi, ukoliko se ne bude smjelo javno znati, zadržaću za sebe, smatrajući sramotnim da se o njima govori*“⁵⁶. Tokom historije postojalo je shvaćanje da ljekar može govoriti samo o onome što je prijeko potrebno, jer eventualno otkrivanje informacija o pacijentu i njegovom stanju potkopava pacijentovo povjerenje u ljekara, a time i u propisani tretman⁵⁷. Međutim, odluka o tome šta je ljekarska tajna bila je prepuštena samom

⁵³ Novičić Žaklina, „Reforma međunarodnog zdravstvenog režima: Ka globalnoj upravi?“, Međunarodni problemi, vol. LXXIV, br. 2, str. 222.

⁵⁴ Hipokrat (oko 460. p.n.e.-oko 370. p.n.e.) je bio ljekar na ostrvu Kosu u antičkoj Grčkoj. Smatra se osnivačem medicinske škole sa ostrva Kosa. Živio je i radio u „zlatno doba“ razvoja antičke Grčke isto je pozitivno utjecalo i na razvoj medicine. U medicinskoj historiji smatra se „ocem zapadne medicine“.

⁵⁵ Borovečki Ana, Mustajbegović Jadranka, Jakšić Želimir, „Kako primijeniti Hipokratovu zakletvu?“, Medicinski fakultet, Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Zagreb, 2012, str. 10.

⁵⁶ Edelstein Ludwig, „The Hippocratic Oath: Text, Translation, and Interpretation“, Johns Hopkins Press, Baltimore, 1943. godine.

⁵⁷ Higgins Gerald L., „The History of Confidentiality in Medicine: The Physician-Patient Relationship“, Canadian Family Physician, vol. 35, 1989, str. 921.

ljekaru, u granicama društvenih ili profesionalnih konvencija. Tokom vremena ljekari su ovu uputu shvaćali tako da kada je, po njihovom profesionalnom mišljenju, otkrivanje povjerljivih informacija u najboljem interesu pacijenta, tada se moglo djelovati po svom uvjerenju bez kršenja zakletve⁵⁸. Takvu odluku donosio je sam ljekar u skladu sa etičkim načelima društvene zajednice i vremena u kojem je živio. Čuvanje, odnosno odavanje ljekarske tajne je posmatrano prvenstveno sa aspekta etičkih načela antičke zajednice u kojoj su nastala, te je stoga, ukoliko bi odavanje informacija bilo smatrano u skladu sa višim etičkim ciljem, nije se smatralo nečasnim⁵⁹.

Osim Hipokratove zakletve postoje i drugi slični tekstovi koji su se bavili etičkim pitanjima odnosa ljekara i pacijenta, uključujući i pitanjem zaštite ljekarske tajne kao što su Formula comitis archiatrorum (Pravila za sljedbenike starih ljekara) iz Ravene, napisan oko 500. godine; tekst "O apsolutnoj iskrenosti velikih ljekara" kineskog ljekara San Simiao (581.- 682.); Asafova zakletva, kodeks ponašanja jevrejskih ljekara iz 6. stoljeća; zakletva hinduističkih ljekara Vaidiina iz 15. stoljeća; „Sedamnaest pravila Enjuina“, kodeks ponašanja japanske medicinske škole Ri-šu iz 16. stoljeća; Maimonidesova ljekarska molitva (Mose ben Maimon ili Abu Imran Musa ben Maimun ibn Abdullah (1135.-1204.), najutjecajniji srednjovjekovni jevrejski filozof, talmudista i ljekar koji je djelovao u emevijskoj Španiji; „Medical ethics, or a Code of institutes and precepts, adapted to the professional interests of physicians and surgeons“ engleskog ljekara Thomas Percival (1740.-1804.) iz 1794. godine i sl⁶⁰.

Prilikom vršenja svoje profesije ljekar saznaje ili utvrđuje određene činjenice u vezi pacijenta koje nisu općepoznate, pa nekada nisu poznate ni samom pacijentu. Saznanje takvih činjenica naziva se ljekarskom tajnom⁶¹.

Institut ljekarske tajne, kao jednog od elemenata zaštite ličnih zdravstvenih podataka star je gotovo koliko i sama medicina⁶². On je svoju primjenu nalazio, u različitim obimima, od antike do danas. Obaveza čuvanja ljekarske tajne služi upostavljanja odnosa povjerenja između ljekara i pacijenta. Posebnost ljekarske tajne proizlazi iz bespomoćnosti pacijenta da bez pomoći ljekara riješi svoj zdravstveni problem⁶³.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ Grozdanić Velinka, Škorić Marissabell, Rittossa Dalida, op. cit., str. 836.

⁶⁰ Borovečki Ana, Mustajbegović Jadranka, Jakšić Želimir, op. cit., str. 10.

⁶¹ Čizmić Jozo, „Pravo pacijenat na obaviještenost, s posebnim osvrtom na zaštitu tajnosti podataka o zdravstvenom stanju pacijenata“, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 29, br. 1, str. 19.

⁶² Rieder Philip, Louis-Courvoisier Micheline, Huber Philippe, „The end of medical confidentiality? Patients, physicians and the state in history“, Medical Humanities, vol. 42, no. 3, str. 149.

⁶³ Grozdanić Velinka, Škorić Marissabell, Rittossa Dalida, „op. cit., str. 834.

Pod tajnom smatramo podatak koji je poznat i koji kao takav smije biti poznat samo određenom krugu lica, pri čemu je iznošenje takvog podatka izvan tog kruga lica ograničeno ili čak zabranjeno određenim društvenim normama pravne ili moralne prirode⁶⁴. U pravnoj teoriji tajne se kvalifikuju na tajne javne i privatne prirode, pri čemu se pod tajnama javne prirode smatraju svi oni podaci koje su dužni čuvati javnopravni organi, dok se pod tajnama privatne prirode podrazumjevaju podaci stečeni na osnovu bliskog odnosa i ličnog povjerenja⁶⁵. U tom smislu državna tajna, vojna tajna, službena tajna i poslovna tajna bi spadale u red tajni javne prirode, dok pod tajnama privatne prirode možemo obuhvatiti profesionalnu tajnu i ličnu tajnu⁶⁶. Svaka od navedenih vrsta tajni ima svoje specifičnosti. Ljekarska tajna spada u kategoriju tajni privatne prirode, jer kao profesionalna tajna obuhvaća one podatke o pacijentu za koje je ljekar saznao prilikom obavljanja svoje profesije. Ona se uspostavlja na osnovu povjerenja pacijenta u njegovog ljekara, a sama služi izgradnji odnosa međusobnog povjerenja između ljekara i pacijenta. Zaštita profesionalne tajne je od velikog značaja posebno u odnosu na pravo na privatnost, jer njeno protivpravno otkrivanje uzrokuje povredu prava na privatnost lica čija je privatnost otkrivena.

3.3. Značaj ljekarske tajne

Svi zdravstveni problemi zbog kojih pacijenti traže intervenciju ljekara su delikatni, ali i među njima ima onih koji su posebno osjetljivi. Ta osjetljivost je u uskoj vezi sa mogućnošću da otkrivanje takvih podataka može dovesti do stigmatizacije ili nekog drugog nepovoljnog efekta na pacijenta. Prema Larsenu et al. podaci koji se tiču upotrebe alkohola i drugih opojnih sredstava, mentalnog zdravlja (npr. ličnih problema, depresije, anaksioznosti i sl.) ili seksualnog zdravlja (npr. nedostatak libida, erektilna disunkcija, kontracepcija i sl.) su posebno osjetljivi⁶⁷. Povjeravanje takvih informacija drugima ne samo da pretpostavlja određeni oblik odnosa već ga istovremeno i stvara.

Dobra medicinska praksa ovisi o mogućnosti pacijenata da otvoreno razgovaraju sa ljekarom o svom zdravlju u uvjerenju da će se te informacije držati u tajnosti⁶⁸. Ljekarska tajna ima za cilj jačanje odnosa i komunikacije između ljekara i pacijenta.

⁶⁴ Čizmić Jozo, „Pravo pacijenat na obaviještenost...“, *op. cit.*, str. 17.

⁶⁵ *Ibid.*, str. 18.

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ Skovgaard Lea L., Wadmann Sarah, Hoeyer Klaus, „A review of attitudes towards the reuse of health data among people in the European Union: The primacy of purpose and the common good“, *Health Policy*, vol. 123, issue 6, str. 566.

⁶⁸ Čipi Bardhyl, „Ethical, juridical and historical aspects of medical confidentiality“, *JAHHR – European Journal of Bioethics*, vol. 3, no. 5, str. 140.

Ljekaru su nužne detaljne informacije o pacijentu kako bi mogao obavljati svoju misiju. S druge strane, pacijent mora biti siguran da će njegovo zdravstveno stanje biti čuvano kako bi mogao slobodno razgovarati sa ljekarom. Stoga se može reći da je ljekarska tajna jedan od nemedicinskih instrumenata koji pomaže u postizanju cilja ljekarske profesije, a to je očuvanje zdravlja⁶⁹.

U cilju pružanja odgovarajuće zdravstvene zaštite ljekar mora imati odgovarajuće podatke o svom pacijentu, međutim on te podatke mora čuvati. Koncept ljekarske tajne je razvijena i nadograđivan, a prije svega kroz donošenje propisa o zaštiti privatnosti i ličnih podataka. Čuvanje ljekarske tajne predviđa i Ženevska deklaracija Svjetske medicinske asocijacije iz 1948. godine⁷⁰.

Obim zaštite ličnih zdravstvenih podataka, kao i mnoga druga značajna društvena pitanja, otvara brojne dileme. Naprotiv, kroz cijelu historiju bilo je pojedinaca koji su imali za cilj ograničavanje obima zaštite ličnih zdravstvenih podataka (npr. krajem 16. stoljeća vlasti su vršile pritisak na ljekare da objave imena pacijenata oboljelih od sifilisa. U 18. stoljeću ljekari su se suočavali sa zahtjevima za informacijama o zdravlju pacijenata od rodbine i prijatelja. Tokom 20. stoljeća poslodavci i osiguravajuća društva su tražili medicinske podatke o bolesnim radnicima)⁷¹. Tome su posebno pogodovala one nesreće koje su se događale zbog nepoznavanja podataka fizičkom ili psihičkom zdravstvenom stanja pacijenata otvarale rasprave o obimu zaštite navedenih podataka. Nekada se čini da bi objavljivanje informacija o fizičkim, a posebno psihičkim ličnim zdravstvenim podacima moglo biti instrument sprječavanja brojnih katastrofa ili zločina (ispovjesti ubica, depresivnih pilota, zaraznih pacijenata ili šefova država)⁷².

Ipak, i pored svega, institut ljekarske tajne i zaštite ličnih zdravstvenih podataka pacijenata se razvijala tokom vremena u skladu sa razvojem društva. Ljekarska tajna je istovremeno i medicinska i društvena norma te svaka promjena u njenoj

⁶⁹ *Ibid*, str. 141.

⁷⁰ „*POŠTOVAT ĆU tajne koje su mi povjerene, čak i nakon smrti bolesnika*“; Ženevska deklaracija je usvojena na drugoj Generalnoj skupštini Svjetske medicinske asocijacije održanoj u Ženevi 1948. godine, a mijenjana je i dopunjavana na 22. skupštini održanoj 1968. godine u Sidneju, 35. skupštini održanoj 1983. godine u Veneciji, četrdesetšestoj skupštini održanoj 1994. godine u Štokholmu, 170. sjednici vijeća održanoj 2005. godine u Divonne-les-Bains, te 173. sjednici vijeća održanoj 2006. godine također u Divonne-les-Bains.

⁷¹ Rieder Philip, Louis-Courvoisier Micheline, Huber Philippe, *op. cit.*, str. 149.

⁷² Npr. martu 2015. godine kopilot avio kompanije Germanwings je srušio u Alpama avion Airbus A320 koji je sa 150 putnika letio na relaciji Barselona-Dizeldorf. U istrazi nakon nesreće utvrđeno je da je kopilot na dan nesreće bio na bolovanju, ali je aviokompanija obavjestila javnost da joj njegova potvrda o bolovanju za taj dan nije dostavljena. Prema zaključku njemačkog državnog tužioca, kopilot je sakrivao svoje zdravstveno stanje od poslodavca. – <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2015/3/27/germanwings-kopilot-nam-nije-dostavio-potvrdu-o-bolovanju>.

definiciji i primjeni bi trebala biti rezultat dogovora svih ključnih društvenih aktera⁷³.

3.4. Ljekarska tajna u modernom dobu

U modernom kontekstu zaštita privatnosti pacijenta nije osigurana samo (Hipokratovom) zakletvom, kao etičkim kodeksom ljekara, nego prevashodno zakonom kao pravnom normom. S obzirom na brzi tehnološki razvoj društva, uključujući i sektor zdravstva, nužno je dodatno zaštititi lične zdravstvene podatke. Onog trenutka kada je ono normirano zakonima, ono prestaje biti (samo) moralno uputstvo, nego dobija javnopravni karakter.

U oblasti medicine pravo na privatni život i informaciju zaštićeno je i Konvencijom o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine: Konvencija o ljudskim pravima i biomedicini Vijeća Evrope iz 1997. godine koja reguliše pravo na privatni život i informaciju. Navedena konvencija propisuje da svako ima pravo na poštovanje privatnog života u vezi informacija o svome zdravlju, kao i da ima pravo na svaku informaciju prikupljenu o svom zdravlju, izuzev ukoliko to ne želi. Samo izuzetno, i to isključivo zakonom, mogu se postaviti ograničenja u pogledu prava na informacije u interesu pacijenta⁷⁴. Koncept privatnosti regulisan ovom konvencijom je nešto uži, te obuhvata pravo pojedinca na privatnost podataka o sopstvenom zdravstvenom stanju te pravo na fizičku privatnost pacijenta u odnosu na druge pacijente ili zdravstvene radnike. Osim toga, kao jedan od stegmenata zaštite ličnih podataka uvodi se i pravo na informaciju o sopstvenom zdravstvenom stanju, uključujući i pravo na „neznanje“ istih⁷⁵.

Preporuka o zaštiti medicinskih podataka Vijeća Evrope iz 1997. godine primjenjuje se u odnosu na medicinske podatke koji predstavljaju podatke koji se tiču zdravlja pojedinca, podatke koji imaju vezu sa zdravljem, te na genetske podatke. Ova preporuka izričito navodi da se ovakvi podaci mogu prikupljati isključivo od strane zdravstvenih radnika i lica koja rade u njihovo ime, s tim da se moraju poštivati pravila o povjerljivosti medicinskih podataka⁷⁶.

Osim u okviru Vijeća Evrope zaštita ličnih medicinskih podataka je regulisana i u okviru Evropske unije. O tome ćemo govoriti detaljnije u nastavku.

⁷³ Rieder Philip, Louis-Courvoisier Micheline, Huber Philippe, *op. cit.*, str. 149.

⁷⁴ Čl. 10. Konvencije o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine: Konvencija o ljudskim pravima i biomedicini.

⁷⁵ Đukanović Z. Anđela, *op. cit.*, str. 238.

⁷⁶ *Ibid.*, str. 241.

4. ZAŠTITA LIČNIH ZDRAVSTVENIH PODATAKA U EVROPSKOJ UNIJI

4.1. Zaštita ličnih zdravstvenih podataka Općom uredbom o zaštiti podataka

Opća uredba o zaštiti podataka ima značajan utjecaj na funkcionisanja zdravstvenog sistema država članica Evropske unije. Ona kao podatke „*koji se odnose na zdravlje*” označava lične podatke povezane sa fizičkim ili mentalnim zdravljem pojedinca, uključujući pružanje zdravstvenih usluga, kojima se daju informacije o njegovu zdravstvenom statusu⁷⁷.

U preambuli Opće uredbe navedeno je da lični podaci koji se odnose na zdravlje obuhvataju sve one podatke koji se odnose na zdravstveno stanje ispitanika, a koji otkrivaju informacije u vezi sa prijašnjim, trenutnim ili budućim fizičkim ili mentalnim zdravstvenim stanjem građanina. To uključuje informacije prikupljene tokom registracije ili tokom pružanja zdravstvenih usluga, broj, simbol ili oznaku koja je pojedincu dodijeljena u svrhu njegove jedinstvene identifikacije za zdravstvene svrhe, informacije dobijene na osnovu rezultata testiranja ili ispitivanja dijela tijela ili tjelesne tvari, kao i svaku informaciju o bolesti, invalidnosti, riziku od bolesti, medicinskoj historiji, kliničkom tretmanu ili fiziološkom ili biomedicinskom stanju pacijenta⁷⁸.

Osim „*podataka koji se odnose na zdravlje*” kao standardnih zdravstvenih podataka Opća uredba definiše i „*genetske podatke*” te „*biometrijske podatke*”, a koji se u potpunosti ili djelimično mogu svrstati u kategoriju ličnih zdravstvenih podataka. Pod genetskim podacima se označavaju lični podaci koji se odnose na naslijeđena ili stečena genetska obilježja pojedinca koja daju jedinstvenu informaciju o fiziologiji ili zdravlju tog pojedinca, a koji su dobijeni naročito analizom biološkog uzorka dotičnog pojedinca. Pod biometrijskim podacima podrazumjevaju se lični podaci dobijeni posebnom tehničkom obradom u vezi sa fizičkim obilježjima, fiziološkim obilježjima ili obilježjima ponašanja pojedinca koja omogućuju ili potvrđuju jedinstvenu identifikaciju tog pojedinca⁷⁹.

Lični zdravstveni podaci spadaju u kategoriju posebnih ličnih podataka čija je obrada u načelu zabranjena⁸⁰. Navedena zabrana nije apsolutna s obzirom da se obrada i takvih podataka može vršiti pod uslovom da je ispunjen neki od propisanih uslova. Među propisane izuzetke, a koji se primjenjuju u odnosu na

⁷⁷ Čl. 4. st. (1) tč. 15. Opće uredbe o zaštiti podataka.

⁷⁸ Tč. 35. Opće uredbe o zaštiti podataka.

⁷⁹ Čl. 4. st. (1) tč. 13. i 14. Opće uredbe o zaštiti podataka.

⁸⁰ „1. Zabranjuje se obrada ličnih podataka koji otkrivaju rasno ili etničko porijeklo, politička mišljenja, vjerska ili filozofska uvjerenja ili članstvo u sindikatu te obrada genetskih podataka, biometrijskih podataka u svrhu jedinstvene identifikacije pojedinca, podataka koji se odnose na zdravlje ili podataka o spolnom životu ili seksualnoj orijentaciji pojedinca.” – čl. 9. st. 1. Opće uredbe o zaštiti podataka.

lične zdravstvene podatke možemo navesti one lične podatke za čiju obradu je fizičko lice dalo izričitu saglasnost za obradu; one podatke čija je obrada nužna za zaštitu životno važnih interesa ispitanika ili drugog pojedinca ako lice fizički ili pravno nije u mogućnosti dati saglasnost; one podatke čija je obrada nužna u svrhu preventivne medicine ili medicine rada radi procjene radne sposobnosti radnika, medicinske dijagnoze, pružanja zdravstvene ili socijalne zaštite ili tretmana ili upravljanja zdravstvenim ili socijalnim sistemima i uslugama na osnovu prava Evropske unije ili prava države članice ili u skladu sa ugovorom sa zdravstvenim radnikom; one podatke čija je obrada nužna u svrhu javnog interesa u području javnog zdravlja kao što je zaštita od ozbiljnih prekograničnih prijetnji zdravlju ili osiguravanje visokih standarda kvaliteta i sigurnosti zdravstvene zaštite te lijekova i medicinskih proizvoda, na osnovu prava Evropske unije ili prava države članice kojim se propisuju odgovarajuće i posebne mjere za zaštitu prava i sloboda lica, posebno čuvanje profesionalne tajne⁸¹. Osim toga, države članice mogu zadržati ili uvesti dodatne uslove, uključujući ograničenja sa obzirom na obradu genetskih podataka, biometrijskih podataka ili podataka koji se odnose na zdravlje⁸².

Odstupanje od zabrane obrade posebnih kategorija ličnih podataka bi se trebalo dopustiti kad god je to predviđeno pravom bilo Evropske unije bilo države članice ukoliko je to podložno odgovarajućim zaštitnim mjerama radi zaštite ličnih podataka i drugih prava, ako je u javnom interesu da se to učini, uključujući obradu ličnih podataka u svrhu zdravstvene zaštite, praćenja i uzbunjivanja, spriječavanja ili kontrole zaraznih bolesti i drugih ozbiljnih opasnosti za zdravlje. Takvo se odstupanje može učiniti u zdravstvene svrhe, među ostalim za javno zdravlje i upravljanje uslugama zdravstvene zaštite, posebno kako bi se osigurao kvalitet i isplativost postupaka koji se upotrebljavaju za rješavanje potraživanja za naknadama i uslugama u sistemu zdravstvenog osiguranja ili u svrhe arhiviranja, u svrhe naučnih ili historijskih istraživanja ili u statističke svrhe. Odstupanjem bi se trebala omogućiti obrada takvih ličnih podataka ukoliko je to nužno za postavljanje, ostvarivanje ili odbranu pravnih zahtjeva, nezavisno da li je to u sudskom ili upravnom postupku ili drugom vansudskom postupku⁸³.

Lični zdravstveni podaci mogu se obrađivati u svrhu preventivne medicine ili medicine rada radi procjene radne sposobnosti zaposlenika, medicinske dijagnoze, pružanja zdravstvene ili socijalne zaštite ili tretmana ili upravljanja zdravstvenim ili socijalnim sistemima i uslugama kada te podatke obrađuje stručno tijelo ili se podaci obrađuju pod odgovornošću stručnog tijela koje podliježe obavezi čuvanja poslovne tajne u skladu sa pravom Evropske unije ili pravom države članice ili

⁸¹ Čl. 9. st. 2. Opće uredbe o zaštiti podataka.

⁸² Čl. 9. st. 4. Opće uredbe o zaštiti podataka.

⁸³ Tč. 52. Opće uredbe o zaštiti podataka.

pravilima koja su odredila nadležna nacionalna tijela ili druga lica koja takođe podliježu obavezi čuvanja tajne u skladu sa pravom Evropske unije ili pravom države članice ili pravilima koja su utvrdila nadležna nacionalna tijela⁸⁴.

4.2. Zaštita ličnih zdravstvenih podataka Direktivom o primjeni prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti 2011/24/EU

U kontekstu zaštite ličnih zdravstvenih podataka u okviru Evropske unije pored Opće uredbe o zaštiti podataka 2016/679 od posebnog značaja je i Direktiva o primjeni prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti 2011/24/EU iz 2011. godine koja reguliše prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti u okviru Evropske unije.

U preambuli navedene Direktive navodi se da je pravo na zaštitu ličnih podataka osnovno pravo priznato članom 8. Povelje o osnovnim pravima. Direktiva navodi da osiguranje kontinuiteta prekogranične zdravstvene zaštite zavisi od prijenosa ličnih podataka o zdravlju pacijenata, odnosno da je potrebno omogućiti protok ličnih podataka pacijenata iz jedne države članice u drugu, uz istovremenu zaštitu njihovih osnovnih prava. S obzirom na činjenicu da je u trenutku donošenja ove direktive bila na snazi Direktiva 95/46/EZ o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom ličnih podataka i o slobodnom prenosu takvih podataka, konstatovano je da bi se odredbe navedene Direktive trebale primjenjivati i u kontekstu prekogranične zdravstvene zaštite obuhvaćene Direktivom 2011/24/EU⁸⁵. Nadalje, propisano je da se Direktiva 2011/24/EU primjenjuje ne dovodeći u pitanje primjenu Direktive 95/46/EZ i Direktive 2002/58/EZ o obradi ličnih podataka i zaštiti privatnosti u području elektronskih komunikacija⁸⁶.

U skladu sa odredbama Direktive 2011/24/EU odgovornost države liječenja je da se u skladu sa načelima univerzalnosti, dostupnosti kvalitetne zdravstvene zaštite, pravičnosti i solidarnosti, prekogranična zdravstvena zaštita pruža na način da je zaštićeno osnovno pravo na privatnost u vezi sa obradom ličnih podataka u skladu sa nacionalnim mjerama kojima se provode propisi Evropske unije o zaštiti ličnih podataka⁸⁷.

⁸⁴ Čl. 9. st. 3. Opće uredbe o zaštiti podataka.

⁸⁵ Tč. 24. preambule Direktive 2011/24/EU.

⁸⁶ Čl. 2. Direktive 2011/24/EU.

⁸⁷ Čl. 4. st. 2. al. (e) Direktive 2011/24/EU.

5. ZAŠTITA LIČNIH ZDRAVSTVENIH PODATAKA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Budući da su nadležnosti za pružanje zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini podijeljene između više različitih upravno-političkih cjelina možemo reći da se radi o izuzetno fragmentiranom sistemu zdravstvene zaštite. U skladu sa ustavom utvrđenim nadležnostima sistem zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini je u nadležnosti entiteta Republika Srpska i Brčko distrikta BiH, te u podijeljenoj nadležnosti između entiteta Federacije Bosne i Hercegovine i njenih deset kantona. Ta fragmentiranost je posebno vidljiva u odnosu na uspostavljene organizacione strukture u zdravstvenom sektoru u okviru kojeg možemo prepoznati 13 različitih (pod)sistema, koji egzistiraju na nivou dva entiteta, deset kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine⁸⁸. U normativnom smislu u Bosni i Hercegovini su trenutno na snazi tri zakona o zdravstvenoj zaštiti i tri zakona o zdravstvenom osiguranju. Odredbe ovih propisa su uglavnom usklađene, iako postoje i oni dijelovi koji se u značajnoj mjeri razlikuju⁸⁹. Navedeno u značajnoj mjeri komplikuje način na koji se organizuju usluge zdravstvene zaštite, povećava troškove upravljanja i koordinacije te nepovoljno utječe na racionalnost poslovanja zdravstvenih ustanova⁹⁰.

S obzirom na fragmentiranost zdravstvenog sektora u Bosni i Hercegovini, fokus ovog rada je na zaštiti ličnih zdravstvenih podataka u entitetu Federacija Bosne i Hercegovine.

U pravnom sistemu Bosne i Hercegovine pod ličnim zdravstvenim podacima podrazumjevamo posebnu kategoriju ličnih podataka o licima koja imaju status pacijenata u zdravstvenim ustanovama. U skladu sa relevantnim pravnim propisima u Federaciji Bosne i Hercegovine pod pacijentom se smatra svako lice, bolesno ili zdravo, osigurano ili neosigurano, koje zatraži ili kojem se pruža određena mjera ili zdravstvena usluga u cilju očuvanja i unapređenja zdravlja, sprečavanja bolesti, liječenja ili zdravstvene njege i rehabilitacije⁹¹.

U kontekstu zaštite ličnih zdravstvenih podataka i Zakon o zdravstvenoj zaštiti⁹² i Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata⁹³ propisali su na

⁸⁸ Martić Marko, Đukić Ognjen, „Sistemi zdravstvene zaštite u BiH: finansijski izazovi i opcije za reformu“, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo, 2018. godine, str. 5.

⁸⁹ Mujkić Ervin, „Sistem zdravstva u Bosni i Hercegovini“, Sveske za javno pravo, god. 2, br. 5, str. 46.

⁹⁰ Martić Marko, Đukić Ognjen, *op. cit.*, str. 5.

⁹¹ Čl. 27. Zakona o zdravstvenoj zaštiti (FBiH) i čl. 1. st. (3) Zakona o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata (FBiH).

⁹² Sl. novine FBiH, br. 46/10 i 75/13.

⁹³ Sl. novine FBiH, br. 40/10.

identičan način da pacijent, između ostaloga, ima pravo na povjerljivost informacija i privatnost, pravo na tajnost podataka, te pravo na uvid u svoju medicinsku dokumentaciju⁹⁴. Djelimično pitanje zaštite ličnih podataka je regulisano i odredbama Zakona o evidencijama u oblasti zdravstva⁹⁵.

Pravo na povjerljivost informacija i privatnost podrazumjeva pravo pacijenta na povjerljivost u odnosu na sve lične informacije koje je saopštio nadležnom zdravstvenom radniku, uključujući i one koje se odnose na njegovo stanje zdravlja i potencijalne dijagnostičke i terapijske procedure, pa i nakon pacijentove smrti. Ovo pravo podrazumjeva da nadležni zdravstveni radnik navedene lične zdravstvene podatke ne može prenositi drugim licima. Izuzetak je zakonom regulisan u slučaju smrti pacijenta, kada pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju ostvaruju pacijentovi nasljednici koji imaju pravo da budu upoznati sa podacima iz medicinske dokumentacije koji jesu ili mogu biti u vezi s uzrokom smrti i sa medicinskim postupcima prije nastupanja smrti⁹⁶. Osim toga, pacijenti imaju pravo na zaštitu privatnosti tokom provođenja dijagnostičkih ispitivanja, posjeta doktoru i medicinsko-hirurškom liječenju⁹⁷.

Podaci iz medicinske dokumentacije pacijenta spadaju u lične zdravstvene podatke i kao takvi predstavljaju službenu tajnu. U lične zdravstvene podatke spadaju svi identifikacijski i identificirajući podaci o zdravstvenom i medicinskom stanju pacijenta, dijagnozi, prognozi i liječenju, te podaci o ljudskim supstancama na osnovu kojih se može utvrditi identitet lica, kao i doznake za bolovanje koje se uručuju poslodavcu u zatvorenoj koverti⁹⁸. S ciljem zaštite tajnosti ličnih zdravstvenih podataka zdravstveni radnici i sva druga lica koja dođu do tih podataka imaju obavezu da navedene podatke čuvaju kao službenu tajnu. Prilikom obrade ličnih podataka i posebnih kategorija podataka, zdravstvene ustanove dužna su primjenjivati odgovarajući propis o zaštiti ličnih podataka⁹⁹. Dužnosti čuvanja tajnosti ličnih zdravstvenih podataka, navedena lica mogu biti oslobođena samo na osnovu pristanka pacijenta ili u drugim zakonom propisanim slučajevima¹⁰⁰.

Obaveza je zdravstvenih radnika, ali i svih drugih radnika u zdravstvu, studenata i učenika, kao i svih drugih lica koja u obavljanju svojih dužnosti dođu do podataka o zdravstvenom stanju pacijenta, da kao profesionalnu tajnu čuvaju sve što znaju o

⁹⁴ Čl. 27. Zakona o zdravstvenoj zaštiti (FBiH) i čl. 6. Zakona o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata (FBiH).

⁹⁵ Sl. novine FBiH, br. 37/12.

⁹⁶ Čl. 25. Zakona o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata (FBiH).

⁹⁷ Čl. 26. Zakona o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata (FBiH).

⁹⁸ Čl. 27. Zakona o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata (FBiH).

⁹⁹ U konkretnom slučaju Zakon o zaštiti ličnih podataka BiH.

¹⁰⁰ Čl. 28. Zakona o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata (FBiH).

zdravstvenom stanju pacijenta. Povreda čuvanja profesionalne tajne predstavljala bi težu povredu obaveze iz radnog odnosa¹⁰¹.

Lične zdravstvene podatke pacijenta vodi nadležni zdravstveni radnik koji je obavezan da uredno vodi medicinsku dokumentaciju i evidentira sve medicinske mjere koje su preduzete nad pacijentom, a posebno anamnezu, dijagnozu, dijagnostičke mjere, terapiju i rezultat terapije, kao i savjete date pacijentu. Prilikom obrade ličnih podataka i posebnih kategorija podataka iz medicinske dokumentacije zdravstveni radnici dužni su se pridržavati propisa o zaštiti ličnih podataka¹⁰².

Korištenje zdravstvene zaštite bazira se na više principa od kojih su za našu temu posebno značajni princip poštivanja ljudskog dostojanstva pacijenta te princip poštovanja prava na fizički i mentalni integritet pacijenta i ličnu sigurnost¹⁰³.

Iako nije direktno vezano, cijenimo značajnim u kontekstu zaštite ličnih zdravstvenih podataka napomenuti da krivično zakonodavstvo u Federaciji Bosne i Hercegovine definiše profesionalnu tajnu kao podatak o ličnom ili porodičnom životu stranaka koji saznaju advokati, branitelji, notari, doktori medicine, doktori stomatologije, babice ili drugi zdravstveni djelatnici, psiholozi, djelatnici starateljstva, vjerski ispovjednici i druga lica u obavljanju svog zvanja¹⁰⁴. Kako bi se profesionalna tajna zaštitila od neovlaštenog otkrivanja, Krivičnim zakonom je propisano kao posebno krivično djelo „Neovlašteno otkrivanje profesionalne tajne“. Njime je propisano da sva lica koja su dužna čuvati profesionalnu tajnu, uključujući ljekare medicine, ljekare stomatologije, babice ili druge zdravstvene radnike, a koja u obavljanju svog zvanja neovlašteno otkriju profesionalnu tajnu kazniće se kaznom zatvora do jedne godine zatvora¹⁰⁵. To ipak nije apsolutno, jer neće postojati navedeno krivično djelo ukoliko se profesionalna tajna otkrije u općem interesu ili interesu drugog lica, ukoliko je taj interes pretežniji od interesa čuvanja profesionalne tajne¹⁰⁶. Navedeno se mora cijeniti u svakom konkretnom slučaju, u zavisnosti od okolnosti slučaja.

6. ZAKLJUČAK

Lični zdravstveni podaci predstavljaju specifičnu kategoriju ličnih podataka. Obaveza javnopravnih vlasti je da iste zaštite te da stvore uslove da se spriječi javno iznošenje ili drugi načini zloupotrebe takvih podataka. Na osnovu analize osnovnih

¹⁰¹ Čl. 138. Zakona o zdravstvenoj zaštiti (FBiH).

¹⁰² Čl. 139. Zakona o zdravstvenoj zaštiti (FBiH).

¹⁰³ Čl. 5. st. (1) tč. 3. Zakona o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata (FBiH).

¹⁰⁴ Čl. 3. st. (28) Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine („Sl. novine FBiH“, br. 36/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17).

¹⁰⁵ Čl. 187. st. (1) Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine.

¹⁰⁶ Čl. 187. st. (2) Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine.

zakona koji regulišu status pacijenata u Federaciji Bosne i Hercegovine može se zaključiti da normativni okvir zadovoljava minimume zaštite ličnih zdravstvenih podataka. Ipak, u kontekstu zaštite ovih podataka treba istaći potrebu da se opći propis koji reguliše zaštitu ličnih podataka (Zakon o zaštiti ličnih podataka (BiH)), a koji se suspidijarno primjenjuje i u odnosu na zaštitu ličnih zdravstvenih podataka, uskladi sa Općom uredbom o zaštiti ličnih podataka. Naime, nakon stupanja na snagu Opće uredbe, Direktiva 95/46 EZ, sa kojom je naše zakonodavstvo do tada bilo usaglašeno, je prestala da se primjenjuje te, stoga, odredbe našeg zakonodavstva više nisu usaglašene sa odredbama evropskog zakonodavstva. Usklađenost nacionalnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa evropskim zakonodavstvom je jedna od obaveza Bosne i Hercegovine prema odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica i Bosne i Hercegovine. Zbog toga je potrebno izvršiti usaglašavanje odredbi Zakona o zaštiti ličnih podataka sa važećim zakonodavstvom Evropske unije.

Druga stvar koju je potrebno istaći jeste da je nužno razvijati svijest pacijenata, ali i zdravstvenih radnika, kao i drugih lica koja dolaze u kontakt sa ličnim zdravstvenim podacima o potrebi zaštite navedene kategorije podataka. Naime, i pored već relativno duge prakse zaštite ličnih podataka u Bosni i Hercegovini, još uvijek ne možemo biti zadovoljni nivoom svijesti o potrebi poštivanja privatnosti drugih lica. To se posebno odnosi na lične medicinske podatke pacijenata, čije eventualno otkrivanje, pored nezakonitosti takvog djelovanja, potkopava pacijentovo povjerenje u ljekara, a time i u medicinski tretman.

Konačno, potrebno je unaprijediti pravni okvir pristupu i korištenju ličnih zdravstvenih podataka u elektronskom obliku, na način unaprijeđenja integriteta elektronskih zdravstvenih sistema. Pravo pristupa podacima pacijenata može biti omogućena samo onim zdravstvenim radnicima koji su direktno uključeni u liječenje.

Literatura

1. Akimovski Malešić Iskra, „Reforma zakonodavstva o zaštiti ličnih podataka (stanje i perspektive u Evropi)“, Zbornik radova „Odnos prava u regionu i prava Evropske unije“, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Istočno Sarajevo, 2015.
2. Andonović Stefan, Prlja Dragan, „Osnovi prava zaštite podataka o ličnosti“, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2020.
3. Andonović Stefan, „Zaštita podataka u elektronskoj javnoj upravi u Republici Srbiji – pravni aspekti“, doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2019. godine.

4. Bevanda Marko, Čolaković Maja, „Pravni okvir za zaštitu osobnih podataka (u vezi sa zdravljem) u pravu Europske unije“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 37, br. 1.
5. Brković Radivoje, Jovanović Zoran, Totić Mirza, „Pravo na privatnost i zaštitu ličnih podataka zaposlenog kao pacijenta u pravu Republike Srbije“, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, god. 13, br. 24.
6. Borovečki Ana, Mustajbegović Jadranka, Jakšić Želimir, „Kako primijeniti Hipokratovu zakletvu?“, Medicinski fakultet, Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Zagreb, 2012.
7. Bukovac Puvača Maja, Demark Armando, „Pravo na zaštitu osobnih podataka kao temeljno pravo i odgovornost za štetu zbog njegove povrede“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 1.
8. Čizmić Jozo, „Pravo na pristup podacima u medicinskoj dokumentaciji“, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 30, br. 1.
9. Čizmić Jozo, „Pravo pacijenat na obaviještenost, s posebnim osvrtom na zaštitu tajnosti podataka o zdravstvenom stanju pacijenata“, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 29, br. 1.
10. Čizmić Jozo, Boban Marija, „Učinak nove EU Uredbe 2016/679 (GDPR) na zaštitu osobnih podataka u Republici Hrvatskoj“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 39, br. 1.
11. Čolaković Maja, Bubalo Lana, „Pravo na zaborav kao instrument zaštite prava na privatnost“, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli, br. 2/2017.
12. Čipi Bardhyl, „Ethical, juridical and historical aspects of medical confidentiality“, JAHR – European Journal of Bioethics, vol. 3, no. 5.
13. Donnelly Jack, “Human Rights”, in: John Z. Dryzek, Bonnie Honig, and Anne Philips (eds), Oxford Handbook of Political Theory, Oxford University Press, Oxford, 2006. godine.
14. Đukanović Z. Anđela, „Evropski standardi u oblasti biomedicine – pravo na integritet ličnosti“, doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2015. godine.
15. Edelstein Ludwig, „The Hippocratic Oath: Text, Translation, and Interpretation“, Johns Hopkins Press, Baltimore, 1943.
16. Grozdanić Velinka, Škorić Marissabell, Rittossa Dalida, „Liječnička tajna u funkciji zaštite privatnosti osoba s duševnim smetnjama“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 64, br. 5-6.
17. Higgins Gerald L., „The History of Confidentiality in Medicine: The Physician-Patient Relationship“, Canadian Family Physician, vol. 35, 1989.
18. Majstorović Marija, „Opšta uredba Evropskog parlamenta i Saveta Evropske unije o zaštiti podataka (GDPR) – pregled i novine“, Evropsko zakonodavstvo, br. 73-74/2020.

19. Martić Marko, Đukić Ognjen, „Sistemi zdravstvene zaštite u BiH: finansijski izazovi i opcije za reformu“, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo, 2018.
20. Mehmedović Emir, Stojanović Selma, „Inspekcije i inspeksijski nadzor: Organizacija, nadležnost, postupak“, Fakultet za upravu Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2022. godine.
21. Mujkić Ervin, „Sistem zdravstva u Bosni i Hercegovini“, Sveske za javno pravo, god. 2, br. 5.
22. Novičić Žaklina, „Reforma međunarodnog zdravstvenog režima: Ka globalnoj upravi?“, Međunarodni problemi, vol. LXXIV, br. 2.
23. Rieder Philip, Louis-Courvoisier Micheline, Huber Philippe, „The end of medical confidentiality? Patients, physicians and the state in history“, Medical Humanities, vol. 42, no. 3.
24. Sansović Koraljka, „Koncepti izravne primjene i izravnog učinka u pravu Europske unije“, Hrvatska i komparativna javna uprava, vol. 20, br. 2.
25. Sarač Kemo, „Pravo na privatnost: osvrt na praksu Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i Evropskog suda za ljudska prava“, JP NIO Službeni list BiH, Sarajevo, 2012.
26. Skovgaard Lea L., Wadmann Sarah, Hoeyer Klaus, „A review of attitudes towards the reuse of health data among people in the European Union: The primacy of purpose and the common good“, Health Policy, vol. 123, issue 6.
27. -, „Priručnik o europskom zakonodavstvu o zaštiti podataka, Izdanje iz 2018.“, Agencija Evropske unije za osnovna prava i Vijeće Europe, Luksembourg, 2020.
28. -, „The legal protection of privacy: a comparative survey of ten countries by the International Commission of Jurists“, International Social Science Journal, vol. XXIV, no. 3.